

ובשתים יעופף וקרא זה אל זה ואמר קדוש (שם ו, ב״ג)
אוצר החכמה מכאן שמדלגין בקדושה שבתפלה (הגה דר״ע).

ויצא חטר (שם יא, א)

גבי עגל כתיב ויצר אותו בחרט אותיות חטר לומר לך שעדיין לא נתכפר עון העגל עד שיבא משיח בן דוד ובידו המטה של משה רבינו שעשה בו הנסים, ע״כ לא יאמינו לשום אדם לכשיאמר על עצמו שהוא משיח עד שיהי בידו מטה של משה רבינו ויעשה בה נסים ויבנה בית הבחירה וינוח עליו רוח ה' לגלות כל סודי ורמזי התורה נביאים וכתובים (הגה דר״ע).

אמר המעתיק: בימי חרפי הקשיתי לשאול לכמה גאונים על שכתב א״מ זקני מהרמ״א בהגה״ה בהלכות ר״ה שאגוז בגימט' חט והלא הוא גם גימט' טו״ב. ותרצתי על פי הזהר מה שהקשה ר״א את אביו רשב״י על שאמרו חז״ל: ולא קם נביא בישראל, אבל באומות העולם קם ומנו בלעם כו' והשיב לו מפסוק: גם זה לעומת זה וכו' עד שאפילו כשיש קדושה בטומאה אסור ללמוד אותה שנאמר: ומעץ הדעת טו״ב ור״ע לא תאכל; ויובן אף שאגוז גימט' טוב, הואיל ויש בו קליפה גי' ח״ט אין אוכלין אותו בר״ה, ונענעו לי ראשיהם הגאונים ההם.

על שדים ספדים (שם לב, יב)

אוצר החכמה מכאן המתודה יכה בידו על כל חטא וחטא על החזה (הגה דר״ע).

את עם נועז לא תראה (שם לג, יט)

רש״י: כמו לועז, אלו אשור ובבל שאין לשונם לשון הקודש. (שמעתי ממורי, פעם אחת היה המלך בן הדד שאל לחכמי ישראל, במה אתם יודעים שלשון הקודש הוא מובחר הלשונות וראש לכל הלשונות ומדברים בלשון הקודש בשמים. השיבו לו, קח ב' תינוקות מיום שנולדו ומן עליהם השגחה, שלא ידברו עמם בשום לשון אפילו בלשון הקדש עד שבע שנים, כי אז באה הבינה לתינוק להבין כל הדברים משבע שנים ואילך ותראה שלא ידברו לסוף שבע שנים אלא בלשון הקודש. ועשה המלך כן ולקח ב' ילדים ישראלים ביום שנולדו זכר ומל, וגם נקבה לקח, והושיבם בבית אפל ולא נתן להם לאכול ולשתות אלא הוא בעצמו, ולא דיבר עמהם כלום, כפי צווי החכמים, כי החכמים ציוו ליקח בני ישראל ולמול את הזכר ולא דיבר המלך אפילו בלשון הקודש עם הילדים עד סוף שבע שנים, ולבסוף לקח אותם מהחדר הזה ודיבר עמהם בלשון הקודש והשיבו לו הילדים על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון בלשון הקודש ולא הבינו שום לשון לעז. ואמר

לי מורי, שדוקא עד שבע שנים כי אז הספירה בינה שולטת על אדם.
 עוד לקה המלך ב' ילדים ערלים ולא ישראלים ולא מל את הזכר
 והושיבם ולא יכול הזכר לדבר כלום אלא הי' מרמז כאילם עד שלמדו
 אותו לדבר, והנקבה דיברה בלשון הקודש, ומי שיש לו מוח בקדקדו
 יבין הדבר על פי שכלו, כי הקב"ה נתן לאדם מעלה עליונה מבהמות
 וחיות כח המדבר, ואפילו מיום הולדו הוא יושב סגור במחשכים ונפרד
 מבני אדם, כח המדבר אין נפרד מאתו, ומה שלא יכול הילד ערל לדבר,
 נס היה משום שלא היה נימול (הגה' דר"ע).

אני ה' דובר צדק מגיד משרים (שם מה, יט).
 נתתי לכם התורה שכל האומות מתאווים ללומדה כי היא נתונה
 בלשון הקודש, שאם היתה נתונה בלשון אחר אין כל האומות מתאווים
 ללומדה כי הלא שבעים לשון יש, ויש שמתאווים ללשון זה ויש ללשון
 אחר, אבל ללה"ק כולם מתאווים, לכן אמרו: התורה נתונה בשבעים
 לשון, כלומר, שכל האומות מתאווים לפרש התורה כל אחת על לשונה
 משום שהיא לשון הקודש, וזהו, מגיד משרים, שישרה בעיני כולם
 (הגה' דר"ע).

ונשבעת חי ה' באמת (ירמ' ד, ב)
 כל מקום שאמרו הנביאים חי, להודיע שלא להאמין כי אם
 בהקב"ה שהוא חי עולמים ואין להרהר אחריו, אבל לא באותו
 שאומרים שמת ואחר מיתתו נתחי' (עמי הוד).

ונבחר מות מחיים (שם ח, ג)
 ניבא על העתיד, שיקומו עמים ויאמרו אחר מיתתו נעשה חי
 ויבחרו אותו להם לע"ז (עמי הוד).

שבתך בתוך מרמה (ירמיה ט, ה)
 ...במרמה כלומר בחכמה של תורה לא מאנו לדעת וכן במרמה גבי
 יעקב לשון חכמה הוא כי ראה יעקב שיצחק מברך עבור האכילה
 ונתירא יעקב שמא יבא עשו ויתן ג"כ ליצחק לאכול ויברך יצחק גם
 לעשו מה עשה יעקב הלך ונתן ליצחק לאכול לבסוף המזון אפיקומן
 שבאותו זמן פסח היה ושוב לא רשאי יצחק לאכול עד למחר וע"כ אמר
 יצחק בא אחיך במרמה כלומר בחכמה שנתן לי אפיקומן, ועוד
 במרמ"ה בגימט' אפיקומן, וכן במרמה גבי שמעון ולוי בחכמה הוא
 שנתיראו להרג אותם קודם שימלו שכם וחמור ובני עירם שלא יבואו
 האומות על יעקב ועליהם למלחמה מה עשו שמעון ולוי נתנו להם
 עצה למול ונעשו ישראלים ואז הרגו אותם ולא באו האומות להלחם

כי אמרו האומות ישראלים מתגרים זה עם זה ומה לנו להכניס ראשינו ביניהם. (סוד מישרים).

ובית משתה לא תבא לשבת אתם לאכול ולשתות (טז, ח)

... כל משקה לא ישתה אדם אלא מיושב חוץ משקה היוצא מזיע שריפת היין או שאר מיני דגן או פירות ישתה אף מעומד, ובשעת הדבר ח"ו ישתה משקה זו דוקא מעומד ואל ישב כלל אלא ילך ויעמוד אנה ואנה כמו שנא' ויעמוד אהרן וכן פנחס, כי המשקה זו ג"כ מאויר האש בא ע"כ יועיל לילך ולשתות באויר העולם אבל שאר משקה מתמצית עשויה לכך לא ישתה אלא מיושב ושאר משקים אינם טובים בעת הדבר כמו משקה זו דלעיל. (הג"ה דר"ע).

והשיבותים על הארץ הזאת (כד, ו).

... זהם המה אשר אפילו עתה בשעת החורבן מתאוים לישוב בארץ-ישראל (עמק השם).

ביום צום (לו, ו)

זה ר"ח כסלו והוא ירח תשיעי לירחים וכל חטאים שאדם עובר מר"ח ניסן עד תשרי מוחלים לו ביום כפור כשעושה תשובה וכשלא עושה תשובה ממתנין לו מיו"כ עד ר"ח כסלו שהוא מ' יום נגד מ' יום של קבלת הלוחות והו' ט' חדשים, ועל זה נא' הרה עמל. (סוד מישרים).

תער הגלבים תקחנה לך והעברת על ראשך ... ולקחת משם מעט במספר וצרת אותם בכנפיך (יחזקאל ה, א-ג)

מכאן רמז שהמספר שערך לא יזרוק אותם, אלא יגנוז, שכל מה שנאמר במקראות האלו הוא לרעה (סוד משרים).

הנשר הגדול גדול הכנפים ... מלא הנוצה ... בא אל הלבנון ויקח את צמרת הארז. את ראש יניקותיו קטף (שם יז, ג-ד)

ראש יניקותיו קטף סמוך לגדול כנפים, הנה אודיעך המספר שערות ראשו אל יזרוק אותם אלא יגנוז או ישרוף כי שמא לכשיזרוק יקחו העופות להם קן מהשערות וגורם כאב הראש, וח"ו סכנה היא המביא לידי שגעון (סוד משרים).

הפכת מספדי למחול לי (תהלים ל, יב)

אמר מרדכי וכל ישראל (רש"י בשם רבותינו). מכאן שמותר לעשות חתונה בפורים (הגה' דר"ע).

^{ספר חסידים}
שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים (שם קכ"ו, א).
 ...משל למה הדבר דומה, למדינה אחת שלא קיבלו עליהם מלך
 שהיה אדון מכבר אלא כך מנהגם, שהיו כמה רוכבי סוסים הולכים על
 פרשת דרכים, וכשמצאו איש עני ואביון היו משכרים אותו האיש
 במשקה המביא עליו שינה ונפל וישן ומיד לקחו אותו הרוכבים
 והביאו למדינתם והביאו אותו לבית המרחץ וכבסו והסיכו אותו מכל
 מיני בשמים והביאו לבית והשכיבו אותו במטת המלך והוא ישן ג'
 ימים ולא ידע מכלום מה נעשה לו והשרים הסריסים מכוונים לשרתו
 עומדים שם והצופים ג"כ על השער המלך כמנהג המלך, ומיד כשזה
 העני קם ממטתו באו הסריסים והשרים כלם ומשתחוים לפניו
 ושואלים אדונינו המלך מה אתה מבקש והוא רואה עליהם ומשתומם
 ומתבונן והנה שוכב במטת המלך ואומר בלבו מה הוא זה יודע אני בי
 שהייתי עני ואביון והייתי נע ונד ועתה אני שוכב במטת המלך ושרים
 סריסים אותי ומשרתים אלי וכל טוב המלך בידי, ומשיב הוא בלבו אין
 זה כי אם כך שלא הייתי מעולם עני אלא הייתי מלך והעניות הוא
 חלום חלמתי, ולבסוף שלש שנים כשהגיע העת ששרי המדינה נאספים
 כולם ליום הוועד להמליך עליהם מלך אחר כי כל ג' שנים היו
 ממליכים מלך אחר בזה המנהג ומה היו עושים היו משכרים את זה
 המלך הראשון במשקה זו עד שלא ידע מכלום ולקחו הבגדים שהיו
 עליו בעניותו והלבישו אותו והניחו אותו על המקום שלוקח משם
 קודם שנמלך, וזה המלך קם וניערור והנה הוא שוכב על גוש עפר
 ומתמיה מה זאת בכאן הייתי שוכב מקדם ואחר זאת הייתי מלך
 ועכשו אני שוכב עני ואביון כמקדם, ואומר בלבו אין זה אלא כך שכל
 ימי הייתי עני ואביון והמלוכה היא בחלום נדמה לי ואינה במופת,
 וכזה היו נוהגים בני המדינה להמליך כל ימיהם. ונזדמן פעם א' לקחו
 עני על פרשת דרכים וגם לו עשו כמנהגם והביאו למדינתם ועשו לו
 כמנהגם והנה הוא מזדעזע כשניערור משנתו ומפליא מאד ושתק שנה
 תמימה ולא דיבר להם רק ראה שכולם שומעים גזירתו ומשרתים לו
 וכל האוצרות בידו ומה שגזור בדין מקיימים, והמלך ההוא חכם היה
 מה עשה לקח אחד מסריסיו והביאו לחדר ואמר לו הנני משביעך בחיי
 עד כמה פעמים שתגלה לי מה זאת שאני רואה במדינתם דבר פלא, כי
 יודע אני שהייתי עני ואביון כל הימים ועכשו אני מלך ולא תאמר
 שזה חלום חלמתי שהייתי עני זה אינו כי יש לי המכות והאותות
 בגופי שנפלתי פעם א' לבירא בימי עניותי והמכה הזו נרפאת והסימן
 עדיין יש כמו שהי' בעניותי וא"כ אינו חלום ועל כן תאמר לי האמת
 ואמליכך למשנה ואם לאו אחת דתך להמית. והנה זה רואה כי כלתה

אליו הרעה ומיד אמר למלך את מנהגם שכך נוהגים כל ימיהם ולעת ג' שנים חוזרים אותו למקומו הראשון, ותדע שכל החדרים יש לאדני המלך מפתחות השערים חוץ לחדר אחד שאין לו מפתח כי שם המלבושים של המלך שהיה מלובש בעניותו וכשחוזרים למקומו מלבישים אותו במלבושים הראשונים שהלך בעניותו ומיד המלך שתק ונבהל והלך לחדר הזה ומצא כדבריו ומיד הלך המלך ומצא עלילה על כמה שרים הראשונים במלכות וצוה להרוג אותם והמליך את זה למשנה ומה עשה עוד שלח למדינות רחוקות וקנה שם עיירות וכרכים ועבדים ושפחות וצוה כך לאותם העבדים שקנה במדינה אחרת שלזמן ועת הזאת יבואו לנגדו וימצאו אותו בזה המקום מלובש בבגדי עניות. והנה בא הזמן וישתכרו בני המדינה זו המלך במשקה זו ונרדם המלך והלבישוהו בבגדי עניות והניחו אותו במקום הראשון והלכו להם, ומיד באו השרים ממדינתו שקנה הוא כאשר פקד אותם ולקחו אותו והביאו אותו למדינתו ולעירו שקנה וניער משנתו וישב שלו והשקט ושאנן, ובני המדינה חוזרים לראות המטמונות והאוצרות לאחר שחזרו מהמלך ולא מצאו כלום כי המלך לקח הכל, אף כך בני אדם אין משימים על לבם אלא כזאת כשבאים בעוה"ז רואים שהם שולטים על כל בהמות וחיות ואומרים בלבם שזה מכבר היו ערומים ועפר מן האדמה אינו אלא חלום, וכשמתים ומניחים אותם שוב על העפר ממקום שלוקחו ראשונה ונבראו אז אומרים על עוה"ז שהוא חלום והעולם של כבר הוא עולם של עתיד כלומר ממקום שנתן לו הקב"ה את הנשמה הוא עולם האמיתי ואין שם בג"ע כ"א חסידים וערומים בדעת, אבל החכם מה הוא אומר כשבא לעולם הזה וחושב בלבו אין זה חלום שהייתי עפר מן האדמה כי אני רואה האותות בגופי מה שהיה כבר בעניותי כלומר הנפש והגוף כמו שהיה מקדם מבטן אמו עדיין נפש ושואל ליצ"ט ואומר לו יצ"ט כל המפתחות בידך חוץ ממפתח של הנשמה זהו המלבוש הראשון וכשאתה מת לוקחים אותך ומשיבים אותך על מקומך הראשון על גוש עפר וכששמע החכם את זאת מה עשה הלך וקנה לו עיירות וכרכים כלומר נתן צדקות ופיזר לעניים ואביונים וביקש מהקב"ה שכשיביאו אותו לקברו יבאו המלאכים ויניחוהו על משכבו בשלום. ומיד כשמת באו המלאכים והוליכוהו על מקומו בשלום. כך ישראל עתה בגלות עניים ואביונים וכישובו לציון יאמר על העניות והעבדות היינו כחולמים אבל החירות הוא במופת. (סוד מישרים).

(אמר המעתיק: וכן בענין הזה שמעתי מהרב הישיש והגאון מ"ו

רבן של בני הגולה ש"ב אב"ד דק"ק פראנקפורט דמיין מהור"ר שמואל נר"ו מקראקא.

בקום עלינו אדם (קכ"ד, ב)

... נתנבא על העתידות שיאמינו האומות בבן אדם. (עמק השם).

כי טוב סחרה ... (משלי ג, יד)

שכל צלמי ע"ז יכולים לישא וליתן בהם, אבל באמונתנו אין שום משא ומתן.

מעשה שהי' פעם אחד היה רופא חכם בבית השר ושלטון, ומכר צלם ע"ז, אמר לו השר, איך מלאך לבך למכור בביתי ע"ז לישא וליתן אלקי ע"ז של אמונתנו והשיב לו הרופא, אם יבא לידך אלקינו תמכור גם אתה אותו (עמק השם).

אמר המעתיק: ועל זה נאמר: איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת לאויל.

ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה (שם ט, יח)
הבוטח עצמו על הרופאים יורד לעמק שאול (הגה' דר"ע).

במספר ירחים אל יבא איוב (ג, ה)

הנה כל החדשים אין מונין אלא מר"ח וקללתו היתה על סוף חודש, ולא יבא בו רינה, על כן אין עושין נשואין סוף חודש דהיינו אחר טו"ב יום בחודש שנאמר בהיות טו"ב אל תקרא רע, כלומר אל תקרא מקראות חתנים כי רע הוא, וכן בר"ה אין עושין נשואין שנא' אל יחד בימי השנה ונגזר עליו בר"ה בתשרי. (סוד מישרים).

אני ראיתי אויל משריש (איוב ה', ג)
מכאן עבדקן שוטה הוא (הגה' דר"ע).

בני אברהם יצחק וישמעאל ... ויולד אברהם את יצחק

(דהי"א, א, כח-לד)

הכפיל הקרא, וכן, אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. כי משנה ערוכה במסכת גיטין דף ע"ז היוונים חתימתן למפרע, כשחתם יוסף בן שמעון משמע שמעון בנו של יוסף, ונמצא אילו כתב רק יצחק בן אברהם היה משמע ליוונים אברהם בנו של יצחק, לכך כתיב, אברהם הוליד את יצחק, ולכך כתיב: בני אברהם יצחק וישמעאל, ולא כתב יצחק בן אברהם והכפיל לומר שעיקר תולדות אברהם – יצחק (עמי הוד, בשם אבי העזרי).

הגה דר״ע

1234567

הוא היה עם דוד בפס דמים (שם יא, יג)

1234567

רש״י: בפס דמים שם מקום, ובשמואל באפס דמים.

בפס דמים – ממון מעט ופס בלשון ערבי מעט (הגה דר״ע).

ביום השמיני עצרת (דה״יב ז, ט)

(שמעתי אני המחבר ספר זה אגודת שמואל מפי אבי החסיד מורי הגאון ז״ל שקיבל מאבותיו לומר בתפלה של שמיני עצרת וש״ת שמיני עצרת החג הזה ולא להפסיק בין שמיני לעצרת ולומר שמיני חג עצרת הזה כי לא כתיב אלא שמיני עצרת והיאך מוסיף התיבה מה שלא כתוב בתורה לכך כשאומר שמיני עצרת חג הזה תרתי משמע או שמיני עצרת חג הוא עליה קאי ואי לאו אסוכה קאי).

(וכן נהג דודי החסיד מפורסם הגאון מוה״ר ליב ז״ל אב״ד ור״מ דק״ק לבוב ודק״ק פרעמסלי, ואחיו הגאון אב״ד ור״מ מוהר״ר אורי ז״ל אבד״ק באדקי וכן דודי הגאון החסיד מוה״ר ליב ז״ל בן אבי זקני מו״הרר יצחק מאסטר סג״ל זצ״ל אבד״ק ווילקאווישק).

הגה דר״ע

וינס לכישה (כה, כח)

(עיין קושיית רש״י)

(דברי המעתיק: נ״ל דלא קשה מידי כי הוא נקרא מלך לענין שלא היו רשאים להמליך אחר במקום אמציהו אביו כל זמן שהיה בלכיש, וא״כ גם עוזיהו נקרא מלך בלא תגא בעוד שאביו ה׳ חי בלכיש, ומצאתי און לי ב״הגה דר״ע״ במלכים ב׳ י״ג י״ וז״ל: בשנת שלשים ושבע שנים וגו׳ יהואש בן יהואחז מלך שתי שנים בחיי אביו יהואחז בלא תגא ועשה הטוב והישר בעיני ה׳ והוא מושיע לישראל ושש עשרה שנים עשה הרע ובאותן י״ו שנים נלחם עם אמציהו וגו׳ שנים בחייו מלך בנו ירבעם ובאותם ג׳ שנים עשה שנה אחת הרע ושתי שנים הטוב ואלישע חלה קודם י״ו שנים באותם ב׳ שנים שמלך יהואש בחיי אביו ובישר לו שהוא מושיע לישראל מיד ארם, ובשביל שעשה ירבעם בנו הרע שנה אחת שהיא י״ו לאביו תלה שנה זו ליהואש אביו וחשב לו י״ז שנים אע״פ שלא מלך אלא ט״ו שנים דהיינו ב׳ שנים בחיי אביו יהואחז וי״ו אחר מותו ובאותן י״ו מלך ירבעם בנו ג׳ שנים ובאותן ג׳ שנים עשה שנה אחת הרע ותלה הקרא באביו שנה זאת ושתי שנים עשה הטוב והשיב את גבול ישראל וגו׳ וכדפרישית ולבסוף חשב לו גם השנה ההיא שנאמר מלך ירבעם כו׳ ארבעים ואחת שנה והשנה ההיא שעשה הרע נמנית לו בדברי הימים הנגזזים בלשון זה מלך ירבעם ארבעים

שנה ושנה אחת מלך בחיי אביו כלומר לחרפתו שעשה בשנה ההיא הרע כפל ממה שעשה אביו בי"ו שנה. ע"כ דברי „הג"ה דר"ע".

דברי המעתיק: לפי זה מתורץ מה שקשה לרש"י במלכים-ב' י"ג ובמלכים-ב' ט"ו ח' על סדר עולם. ודוק.

* * *

עברו כחמשים שנה מאז הדפיס ר' שמואל דלוגאטש את הליקוטים באמשטרדם והנה יצאו עליו עוררין במדינת אשכנז. במשך חמשים השנה הללו חזרו ונדפסו ליקוטים הללו במדינת אשכנז בתוך מהדורות „המגיד": בוילמרשדורף תע"ז (הנ"ל), בפרנקפורט דאדר ת"ץ, ושתי פעמים בזולצבאך בשנת תצ"ז ובשנת תק"י, ואף על פי שהן במהדורת ר' שמואל בעצמו והן במהדורות באשכנז נדפסו הסכמות רבנים, ובהוצאת תצ"ז השתתף אפילו רב (ראב"ד בק"ק שנייטון), מכל-מקום קפץ על המדפיס בזולצבאך, רוגזם של מערערים על הליקוטים, שמחו על הכנסתם לתוך פרש"י. משום מחאות אלו לא הכניסם המדפיס בזולצבאך במהדורה השלישית שהדפיס בשנת תק"ך ופירסם מעבר לשער התנצלות כפולה, הן מדוע לא הכניסם במהדורה זו והן למה הכניסם בשתי מהדורות הקודמות, והרי דבריו:

„אמר המדפיס. גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכל מגמת נפשי בהדפסתי ספר „המגיד" הלז להוציאו לאורה בתכלית השלימות. ובראותי שזה הספר נדפס כבר ב' פעמים עם איזה ליקוטים שהובאו תוך פרש"י, והמחברם קראם בשם „אגודת שמואל", ולפ"ד מ"ש בהקדמתו הביאם ממדינות רחוקות¹³ וליקטם מספרים אשר לא נודע זכרם במדינות אלו, חשבתי דרכי לא טוב אני ממדפיסים הראשונים וגם אנכי לא נופל מהם ומוכרח אני להדפיס ג"כ הליקוטים כדי להוציא עצמי מן החשד פן יאמרו הבריות שלא באתי להוסיף על הראשונים אלא לגרוע מהם כדי למעט הוצאות הדפוס כי רבה היא. בגלל הדבר הזה הדפסתי פעם הראשון נ"ר ונ"א (=נביאים ראשונים ונביאים אחרונים) עם ליקוטים הנזכר. ובאותו פעם טרם שהדפסתי תרי עשר וכתובים¹⁴, הנה חזות קשה הוגד לי מפי חכמים ונבונים יודעי דת ודין שיש בלבם עלי על אשר מלאני לבי להדפיס הליקוטים בלי שאלת חכמי הדור. ובאמת אמרו טעמם ונימוקם עמם, כי אותם הליקוטים אין להם על מה שיסמכו והמחבר לא הי' בר סמכא ועתיד הוא ליתן את הדין שעירב

13. אין זה נכון. בהקדמתו אינו כותב שהביאם מארץ רחוקה אלא שירשם מאבותיו, כנ"ל.

14. ברוב מהדורות „המגיד" מקומם של תרי-עשר הוא בכרך כתובים, אחרי „נחמיה" או אחרי „דברי הימים" ולא ברור לי טעמו של דבר.

דברים של חול בקודש תוך פרש״י ז״ל והרואה סובר שאותם הדברים ג״כ מפרש״י ז״ל¹⁵ ויתלה בו בוקי סריקי, ח״ו, פה קדוש יאמר דבר זה, ומי שדעתו משובשת ואינה צלולה ומיושבת עליו יבא לטעות ויאמר הן הן גופי הלכות, מדות שהתורה נדרשת בהן, והטועים בזה יקחו להם דוגמא לדורות לדרוש כמו כן ויחפאו על דברי הנביאים והכתובים דברים אשר לא כן ואין לנו חלול השם ב״ה ותורתו הקדושה גדול מזה. ובשמעי דבריהם כי נעמו הצעתי לפנייהם כי אל יאשימוני כ״כ כי לא במרד ולא במעל עשיתי זאת, חס לזרעא דאבא למיעבד הכי, כי לטובה היתה כוונתי. גם ספרתי להם כל המאורע, הני הרפתקי דעדו ומטו עלי זה מקרוב עד שהמקום ב״ה הוציא כאור צדקי ומשפטי כצהרים¹⁶. ולרוב הטרדות וגודל הטרחות לא ה׳ פנאי לשאול פי חכמי הדור וליקח עצה מהם על ענין הדפסת הליקוטים הנ״ל, ואחרי שהתנצלתי עצמי לפנייהם קבלו דברי. ואף באמת הייתי מיד כמצווה ועושה ולא הדפסתי אותם הליקוטים בתרי עשר וכתובים. אך אחרי הדברים האלה, וכל אחרי מופלג הוא, באתי בידים שניות לקדש והבאתי ספר „המגיד“ הלז פעם שני על מזבח הדפוס, ומרוב טרדות שהקיפוני נסתם ממני החזון וחזרתי והדפסתי הליקוטים הנ״ל. ובאשר שזיכני ה׳ להדפיס את המגידים פעם שלישית, אמרתי: אל אעבור על לא תסור כפי אשר יורוך, שלא אכזה ח״ו בגחלתן, ומהאי טעמא לא הבאתי אותן הליקוטים כלל וכלל, כי לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם, כי אין להם עיקר, לא שרש ולא ענף ולא שום צד ופנים בתורה, כי דברי הבאי המה, ומה שהדפסתי בפעם הראשון ובפעם שני היה כשגיאיות מי יבין, וה׳ הטוב יכפר בעדי, כי שגגה היא בידו.

כ״ד הקטן משלם זלמן יצ״ו בן המנוח
התורני המפורסם מוהר״ר אהרן ז״ל.

חבל, שלא הגיד לנו מי היו המוחים ולא פירט את טענותיהם נגד הליקוטים. מסתבר, אמנם, שהמחאות לא עשו רושם גדול, שהרי בנו של המדפיס, ר׳ אהרן, ונכדו ר׳ זעקל, כשעבר הדפוס לידם, הדפיסו בשנת תקנ״ד את „המגיד“ והכניסו מחדש את כל הליקוטים.

* * *

בדוגמאות שהבאתי (במאמרי שם, עמ׳ קעב) יש אחת על הפסוק, ויצא חוטר מגזע ישי׳ המתחילה: „אמר המעתיק“ (=ר׳ שמואל דלוגאטש), בענין חט וטוב ששניהם בגימטריא י״ז. ליקוט זה הכניסו המדפיסים בכמה וכמה מהדורות של נביאים אחרונים, ואפילו באלו

15. כבר כתבתי לעיל, שהמלקט סידר את הדפסת הליקוטים באופן כזה, שלא לתת מקום לטעות ולייחס את הדברים לרש״י עצמו.

16. על ההרפתקאות שלו — ע׳ מאמרו של ד״ר מ׳ וויינברג: „די העברעאישע דרוקערייען אין זולצבאך“ (גרמנית).

שלא הכניסו את הליקוטים, ואפילו במהדורת זולצבאך תק"ך הנ"ל, שהמדפיס כותב במפורש שלא הכניס בה את הליקוטים – אבל ליקוט זה הכניס, ועד לדפוס הרב שפירא בסלאוויטא ולדפוס ראם בוילנא הגיע, אבל המדפיסים לא השכילו להדפיסו כהוגן והמשתמשים במהדורות אלו משתאים לדעת מי הוא מעתיק זה ומה טיבו על פסוק ויצא חוטר? הגדיל והסכיל לעשות המדפיס בווארשא, שהדפיס „מקראות גדולות” עם ל"ב פירושים ובכל המהדורות של מקראות גדולות אלו, משנת תרכ"ו ואילך, הדפיס רק חצי הליקוט ומסתיים כך: „ותרצתי על פי הזהר מה שהקשה ר"א את אביו רשב"י". והמעין עומד ותמה: מה הקשה ומה תירץ? עד היכן הגיע שרירות המדפיסים!

על פסוק זה, ויצא חוטר, יש ארבעה ליקוטים, שלשה מתוך ספרים, והרביעי – של המעתיק עצמו. שנים מהם הבאתי במאמרי שם, ובכדי שיהי דבר שלם, ואגב יובן גם שייכות דברי המעתיק לכאן, הריני להביא בזה גם שני הליקוטים הנשארים:

ויצא חטר... (ישעי' יא, א)

גבי עגל כתיב: „ויצר אותו בחרט”. מלמד שדעת אהרן היתה לעכב הדבר והיה מיצר את כל אחד ואחד מישראל ואמר להם שאין יכול לעשות להם ע"ז עד שיתיר לכל אחד ואחד הנדר של נעשה ונשמע על פי חרט"ה. מיד קבצו כולם ופתחו בחרטה ולא המתינו עד שיתיר לכל אחד ואחד והוכרח אהרן לזרוק הזהב באש, וזאת גרמה לחורבן הבית, ועל זה מקונן ירמיהו איכה יועם זהב, ועדיין לא נמחל העון עד שיבא משיח, שנאמר: „ויצא חט"ר אותיות חר"ט. (עמק השם).

ויצא חטר...

בעגל כתיב: „ויצר אותו בחרט”. לקח אהרן ר' משקר ונתנה בין אותיות ח"ט ונעשה חר"ט ונשאר ש"ק ומסר להם סימן, על ידי ח"ט עגל שצירתי בחר"ט ילבשו ש"ק, שזה גרם לחורבן הבית, שנאמר: „חט חטאה ירושלים”, ועל כן הפך ישעיהו אותיות ח"ט ואמר: „ט"ח עיניהם מראות, כדי שיתהפך אח"כ מאותיות חר"ט חט"ר. ובשביל שעשה אהרן העגל נתקרבה אות א"ה משמו לגבי ח"ט וזה שאמר משה: „חטא"ה גדולה, וכן ירמיהו אמר: „חטא חטא"ה ירושלים”, כלומר, שזה גרם לחורבן הבית וירושלים, ונשארו מאותיות אהר"ן ר"ן, שזה גרמה לו שקמו ר"ן איש עדת קרח לחלוק עליו. ולקח ישעיהו ר' מחר"ט וקירבה לאותיות ח"ט ואמר: „ויצא חט"ר, כלומר, שעון העגל לא יכופר עד ביאת המשיח. ועוד, שלכך נתן ר' בסוף התיבה אחר ט', משום שהאותיות

1234567 אה"ח

אוצר החכמה

אוצר החכמה
